

Дунавският басейн

5

Въведение	213
Цели, материали, организационни бележки	214
Дейност 1: Дунав – най-многонационалната река на света	215
Дейност 2: Много хора говорят много езици	218
Дейност 3: Ние имаме гар слово	218
Дейност 4: Нашите градове и села са построени близо до вода	219
Дейност 5: Страни с минало – как ни свързва миналото?	220
Дейност 6: Символът Дунав	221
Дунавски истории	224

5.1. Страните от Дунавския басейн

Деветнадесет гържави, една река

Дунавският речен басейн е богат на държави и култури. Дунав извира от Германия, докосва или преминава през Австрия, Словакия, Унгария, Хърватия, Сърбия, България, Румъния, Република Молдова, Украйна и накрая се влива в Черно море. По-големите части на Словения, Босна и Херцеговина, Чешката република и Черна гора са във водосборната зона на Дунав, а също така и по-малки области от още пет други страни. Дунав докосва или преминава през десет държави и събира водите си от 19 страни. Той е най-многонационалната река в света.

Съществуват поне 17 официални национални езика в Дунавския речен басейн. В много страни езици на други дунавски държави се говорят паралелно с националния. Нашият език също е майчин език поне на част от населението в други държави от Дунавския басейн.

Дунав и неговите притоци са от голямо значение за населението на дунавските държави. Това е видно от многото общи черти на страните от Дунавския басейн. Много градове са били основани по притоците на Дунав: Чернович в Украйна, Мюнхен в Южна Германия, Сараево в Босна и Херцеговина, българската столица София, както и Кошице в Словакия. По самия Дунав са разположени столици като Виена, Братислава, Будапеща и Белград.

Цели:

Учениците научават:

- ✓ че тяхната страна е част от Дунавския басейн и колко страни са свързани чрез Дунав и формират Дунавския басейн;
- ✓ че езиковото многообразие е естествено, обогатяващо и характерно за Дунавския басейн;
- ✓ да слушат чужди езици и да откриват гуми, които се използват в техния собствен език;
- ✓ да разбират важната роля на Дунав, неговите притоци и Черно море за основаването на съвременните градове и села;
- ✓ че много страни в Дунавския басейн са свързани от обща история;
- ✓ че Дунав може да бъде източник на вдъхновение.

Материали:

Дејност 1: листчета с имената на деветнадесетте страни на Дунавския басейн (по едно листче за всяко дете), тиксо, химикалка, табло на Дунав, хартия и цветни моливи, информация за знамената на гържавите от Дунавския басейн (на стр. 216), работен лист „Заедно по пътя на Дунава“

Дејност 2: лист с наименованието на Дунав на различни езици (на стр. 218)

Дејност 3: детски книжки на различни езици от дунавските гържави, донесени в клас от учениците

Дејност 4: лист хартия за всяко дете, молив, цветни моливи, плакат на Дунав

Дејност 5: хартия и средства за писане

Дејност 6: музика, свързана с Дунав, листове формат А4 (краищата на които предварително са оформени като на пощенска марка), ножица, молив, цветни моливи

Организационни бележки:

Продължителност: 3 учебни единици

Място на провеждане: класната стая

Дейност 1: Игра, групова работа / гискусия Дунав – най-многонационалната река на света

Обяснете какво представлява Дунавският басейн. Децата правят догадки къде отива дъждовната вода от покрива на училището. Те научават, че водата се влива в Дунав от много други училищни покриви на други места и даже от покриви в други страни и че цялата тази област се нарича Дунавски басейн.

Преди часа са подготвени листчета. На всяко листче напишете името на една от деветнадесетте държави, от които водата се влива в Дунав.

Всички деца си избират държава. Ако има повече от деветнайсет деца в класа, имената на някои държави се написват два пъти. Децата написват името на държавата, която са изтеглили, и го закачват на дрехите си. После всички се събират в средата на класната стая, за да представят Дунав и страните от Дунавския басейн.

Децата обсъждат през кои от тези държави преминава Дунав, от къде извира и къде се влива в Черно море. За улеснение би могъл да се използва плакатът на Дунав.

Децата представящи страните, през които минава Дунав, се хващат за ръце, за да образуват Дунав.

Там, където Дунав е граница между две или три държави, две или три деца застават с лице едно към друго. Това се случва между Словакия и Унгария, Хърватия и Сърбия, Сърбия и Румъния, България и Румъния, и Украйна и Румъния. Дунав образува граница само в продължение на няколко километра между Република Молдова и Румъния, Австрия и Германия, Словакия и Австрия.

Децата, които представят останалите девет държави, от които водата се влива в Дунав, застават според географската позиция на своята държава. Република Чехия се свързва със Словакия и Австрия, Полша със Словакия и т.н. Таблото може да помогне на децата да намерят точното си място.

После учителят казва на децата, че е почнало да вали силно в една от държавите. Нивото на водата в реките се повишава. Когато водата е преминала в следващата страна, нивото на водата отново спада.

Правене на „вълна“

В първия кръг на играта децата чуват например: „Вали в Чехия“. Водата в тази държава се покачва. Детето, което представя тази държава, прави вълна. Вдига ръцете си нагоре във въздуха за няколко секунди и извиква името на държавата, в която се влива водата: „Здравей Австрия! Идва вода за Дунав!“. Сега детето, което играе Австрия, си вдига ръцете и поздравява страните, към които водата продължава: „Здравей Словакия! Здравей Унгария! Идва вода за Дунав“. Двете деца, които играят Словакия и Унгария, заедно вдигат ръцете си и извикват едновременно: „Здравей Хърватия! Здравей Сърбия! Идва вода за Дунав“. Така водата от силния дъжд преминава от държава в държава, докато завърши в Украйна и Румъния и се влее в Черно море.

Тогава всички деца извикват заедно: „Здравей Черно море! Идва нашата вода от Дунав“.

Във втория кръг става малко по-трудно, тъй като вали едновременно в две различни държави. В третия кръг вали в три различни държави. В последния кръг

вали в област, където преди не е валияло. Това дава възможност всички деца да се изредят.

Накрая децата поставят наименованията на държавите на картата в работния лист. Всяко дете оцветява или рисува в работния лист знамето на държавата, която е представяло.

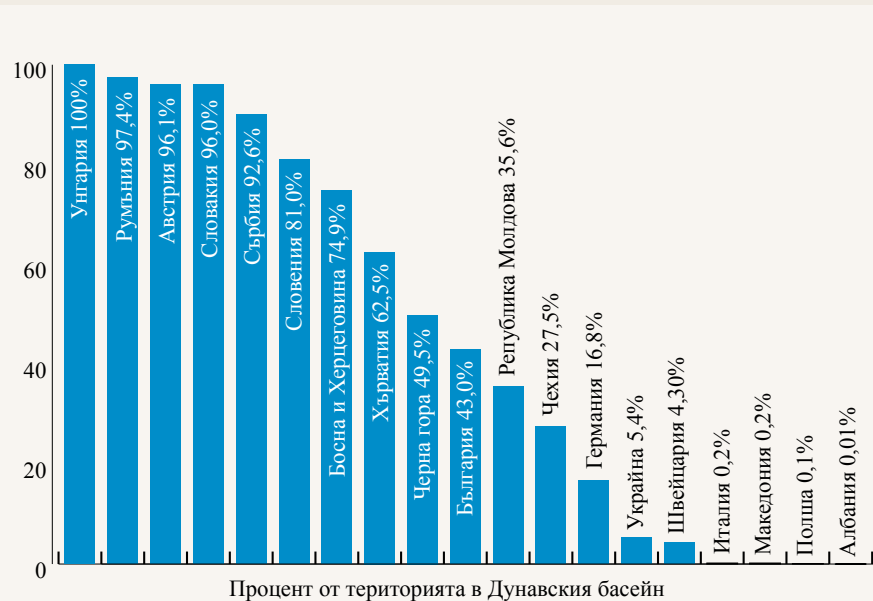
Учебни резултати: децата могат да видят, че Дунав минава през много държави и приема вода от много държави. Те забелязват, че Дунав свързва много държави и често формира границата между две, а понякога и между три държави.

Водата на Дунав е международна

Дунавският басейн включва области в различни държави, от които водата от валежите се влива в Дунав. Държавите в Дунавския басейн са свързани от обща история. Дунав играе важна роля за националната идентичност на страните. От извора до устието Дунав минава през или покрай десет държави. Той извира от Германия и след това преминава през Австрия, Словакия, Унгария, Хърватия, Сърбия, Румъния, България, Република Молдова и Украйна. Водосборният му басейн включва дори повече страни: водата на Дунав идва общо от деветнадесет различни държави. Водосборният басейн на Дунав включва например 81% от територията на Словения, 74,9% от Босна и Херцеговина и 27,5% от Чехия. Дъждовната вода достига Дунав даже от Швейцария,

Италия, Полша, Албания и Македония, от относително малки области като такива с площ до 2000 км². Всяка капка от дъжда, който пада в Унгария и достига до течението на река, се влива в Дунав.

От 96% до 97% от териториите на Румъния, Словакия и Австрия са в областта на Дунавския водосборен басейн.

Предварителна информация

Дунавският басейн – земя на много народи

81 милиона е населението на Дунавския басейн. От него 26,79% живеят в Румъния, 12,47% – в Унгария, 11,60% – в Германия, 11,11% – в Сърбия и Черна гора, 9,51% – в Австрия. Дунавският басейн е многонационален район. 81 милиона души в Дунавския басейн комуникират на 20 различни езика. От тях най-малко 17 са официални национални езици.

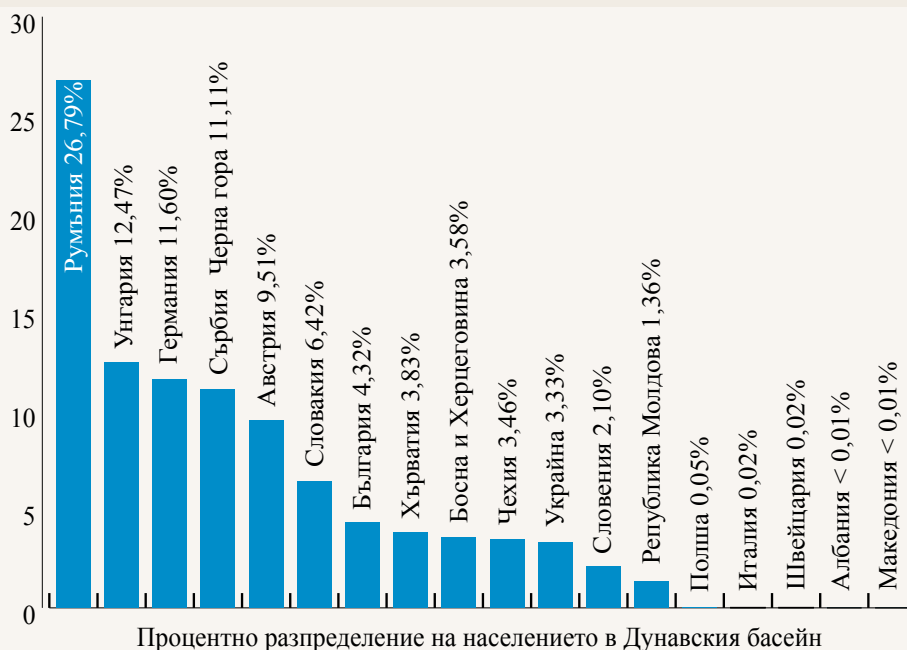
Паралелно с официалния национален език, части от населението на различни страни също говори и други езици от Дунавския басейн като майчин език. Това се дължи на богатата история на Дунавския басейн и е важна обща черта на всички страни от района. Хората и заедно с тях езиците мигрират по Дунавския басейн основно по три причини. В миналото хората неведнъж били принуждавани от своите управници да емигрират в други страни. По този начин области, които били обезлюдени от войни, отново се заселвали или отделни райони били икономически подсилени.

Като пример могат да се посочат сърбите в Хърватия и немско-говорещите саксонци в Унгария. Сърбите, които до гражданската война отпреди няколко години населяваха хърватската част на Краина, били заселени там през XVI век от управляващата Хабсбургска династия да защитават границата от османците. Още през средните векове немско-говорещите саксонци били повикани в унгарската част на империята. Те били заселени в Трансилвания и като миньори колонизирали югоизточните предпланински райони на Високите Татри. Днес тези области принадлежат

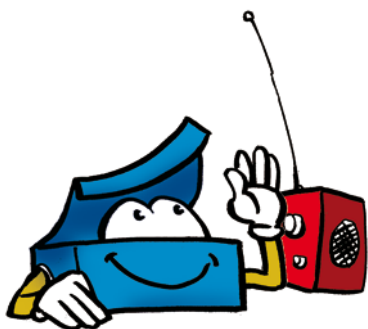
на Румъния и Словакия.

Други хора са намирали подслон в страни на Дунавския басейн, за да спасят живота си. Например много евреи, за да избягат от гоненията в имперска Испания, се заселват по долното течение на Дунав в религиозно толерантната ислямска Османска империя. В големи еврейски общини като Русе в България и Галац в Румъния населението е говорило испански диалект като майчин език и иврит в религиозните церемонии (при католиците).

По време на много войни и след тях границите били многократно променяни. В резултат на изместването на границите хората загърбвали принадлежността към своята държава и ставали част от голямо малцинство в друга държава. Например Унгария исторически се е простирала далеч отвъд границите на съвременна Унгария. В резултат на това унгарският все още е говорим език и в други държави. Голямо унгарско малцинство живее в Словакия, в Хърватия, във Войводина (в Сърбия), в Сръбско-Румънски Банат и в Трансилвания (в Румъния).

Предварителна информация

Дејност 2: Игра

Много хора говорят много езици

Различните имена на Дунав са написани на малки картончета. Децата изтеглят картонче, обсъждат на какъв език е и намират къде би могло да се постави на плаката на Дунав.

Дадени са различните начини, по които думата Дунав се произнася на езици, използвани в дунавския басейн:

- немски: Донау (Donau) • унгарски: Дуна (Duna) • хърватски: Дунав (Dunav)
- македонски: Дунав • сръбски: Дунав • български: Дунав • руски: Дунай
- украински: Дунай • словашки: Дунай • румънски: Дуняре (Dunăre)
- албански: Дануб (Danub) • турски: Туна (Tuna).

Какво означават думите „дете”, „вода” или „училище” на дунавските езици? С помощта на речници извадете списък с думи, които са важни за децата и са свързани с Дунав, преведете ги на някои от езиците на съседни държави. Произнасянето им можете да опитате да направите заедно. Тези думи могат също да бъдат написани на малки картончета и да бъдат залепени на плаката на Дунав.

Списък с превод на думите „дете”, „вода” и „река” може да бъде намерен на CD-ROM. Насърчете децата да кажат в клас какви други езици са чували. Те осъзнават, че дори само в тяхната собствена страна се говорят различни езици. Те научават, че във всяка държава има хора, които говорят различен майчин език. Те разбират, че техният собствен език се използва в други държави и правят предположения кои биха могли да са те.

Учебни резултати: децата възприемат от опита си като очевидно и безспорно това, че в тяхната собствена страна се говорят и други езици.

Дејност 3: Групова работа / дискусија

Ние имаме гар слово

С помощта на учителя децата търсят думи в собствения си език (официален или диалект), които произлизат от други езици. Един ученик по желание написва думите и произхода им на дъската. Като пример за такава дума може да послужи „паприка” (или пипер). Това е сръбска дума. Тя е наименование на подправка, а в някои езици означава и самия зеленчук или консервирания му вариант, идва от Сърбия през Турция до Унгарија.

Деца от различни културни общности донасят книги на техния майчин език и прочитат кратък откъс на класа. Останалите деца затварят очите си и слушат. След това класът се опитва да разбере за какво става въпрос в текста. Детето, което го е прочело, помага. Те обясняват и превеждат отделни думи или изречения.

Информация на CD-ROM: Езиковото многообразие в Дунавския басейн

Дејност 4: Групова работа / гискусия

Нашите градове и села са построени близо до вода

Класът се пренася назад във времето. Децата си представят, че изследват околностите в слънчев летен ден преди 2500 години.

Те търсят място за ново селище. Обсъждат заедно какво е било важно за хората по това време.

В малки групички децата обсъждат какви характеристики трябва да има новото селище и къде би трябвало да се намира. Накрая групите представят идеите си пред класа и децата обсъждат предимствата и недостатъците на избраното място.

Всяко дете прави карта на въображаемото място, което е най-подходящо за селище. Децата му измислят име, което се свързва с разположението спрямо река, езеро или море. Накрая всяко дете рисува герб на избраното до водата място. Децата дискутират кои наименования на селища (на села или градове) в техния район имат нещо общо с водата или с местоположението им спрямо водата. Те се опитват да намерят места с наименования, които са базирани на сгради край водата. Събраните имена се написват на дъската.

Учебни резултати: Водата на реките, езерата и морето винаги е била въпрос на оцеляване за хората. Много села са били създадени по Дунав и неговите притоци. Хората в Дунавския басейн се гордеят с факта, че техните села и градове са разположени по Дунав или неговите притоци.

Белград: столицата на Сърбия е разположена на Дунав

Места край водата

Основополагащият камък на много села и градове в Дунавския басейн е бил положен до вода – до Дунав, неговите притоци или по брега на Черно море, често на речните устия или на кръстопътя между сушата и водата.

Селищата били основани на някои по-високи места, защитени от високите нива на водата и наводненията. Построени на хълм около река или море и добре укрепени, тези местоположения им давали защита срещу атака. Реките и морето осигуряват изобилие от риба за храна и служат за транспортен коридор.

Речната вода е била използвана като питейна. Наводняваните заливни гори около водата били богати на дивеч и ядливи растения. Освен това, материали като пясък, камъни или дървета също били доставяни от водата.

Много имена на градове са свързани с местопо-

ложението им спрямо водата. Името на румънския град Тимишоара включва наименованието на река Тимиш, на която е разположен. Словашката столица Любляна е разположена на река със същото име. Името на австрийския град Инсбрук произлиза от мост над река Ин. Гербове на много селища в

Дунавския басейн са израз на гордостта от това, че са разположени на река. Гербът на Белград съдържа тримачтов плуващ кораб в Дунав, а този на българския град Русе има вълни, символизираци Дунав. Гербът на румънския град Дробета-Турну

Северин съдържа изображение на римския мост над Дунав. Общ мотив в гербовете са стени на замък или град, разположен на реката, символизираци защитата срещу заплахата на понякога враждебната вода. Рибата върху гербовете подчертава значението на водата при изхранване на населението.

Предварителна информация

Деятелност 5: Групова работа / дискусия

Страни с минало – как ни свързва миналото?

Учителят задава въпрос кое е общото между Белград, Будапеща, Братислава и Виена. Децата могат да избират между четири отговора. Тези деца, които мислят, че градовете са в една държава, отиват в единия ъгъл на класната стая. Тези, които са на мнение, че четирите града не са столици, отиват във втория ъгъл. Тези, които считат, че нито един не е разположен на Дунав, се отправят към третия ъгъл. Тези, които смятат, че четирите града са основани от едни и същи хора, отиват в четвъртия ъгъл на стаята (верен отговор).

Келтите

Обсъждайки основанията за техните отговори, децата научават, че всичките четири града са основани на Дунав от келтите и дори наименованието Дунав е от келтски произход. Разказва им се, че келтите са се разселили от района на Алпите надолу по протежението на Дунав.

Гърците

В същото време други хора са се установявали от Черно море нагоре по реката и са основавали селища. Децата трябва да се досетят кои са били тези хора. Те

>>>

Келти, гърци, римляни

Държавите от Дунавския басейн са свързани от общо минало. Преди около 2500 години келтите са основали селища по почти целия Дунавски басейн, от които произлизат много от съвременните градове. Също някои имена на области или реки идват от келтите, например „дан” означава „голяма река”. По римско време името става Данувиус или Данубис и по-късно Дунав.

Гърците намират път към Дунав през Черно море. При разширяването си на юг от устието на Дунав в залив на Черно море те основават Хистрия. Името на града произлиза от Истрос – гръцкото име на Дунав. Днес могат да се видят разкопките на древния град до езерото Синое. На морския бряг на днешна Румъния са се развили градовете Томис, днешна Констанца, и Калатис, днешна Мангалия. Във вътрешността гърците основават Аксиополис на Дунав, днешна Черна вода. С корабите си гърците стигали нагоре до около 1/3 от дължината на Дунав. Железни врата с негови-те бързеи и плитчини представлявал естествена

бариера, която им било трудно да преодолеят с гребните си кораби. Поради това гръцката сфера на влияние била ограничена по долното течение на Дунав и Черно море.

Очертанията на древните градове са все още видими в някои области. Съвременният център на град Констанца се намира точно над гръцката агора – пазарът и средищното място на древен Томис.

След келтите и гърците римляните откриват Дунавския басейн. В продължение на стотици години всички земи южно от Дунав и обширни територии от днешна Румъния били част от Римската империя. От извора до устието Дунав се превърнал в укрепена граница срещу германските народи на север. Римляните разширили келтските и гръцките селища и основали нови градове. Днешен Белград тогава се наричал Сингидунум, Будапеща била Аквиникум, София била Сердика и немският Регенсбург бил Кастра Реджина.

Прегварителна информация

научават за гръцките селища и за това, че Дунав бил естествена бариера, която ограничавала тяхното заселване.

След това се написват следните имена на дъската:

Сингидунум• Аквинкум• Сердика• Кастра Реджина

Римляните

Децата се опитват да отгатнат какво означават думите и от какъв език биха могли да произлизат. След като разберат, им обяснете, че след келтите и гърците римляните идват в Дунавския басейн. Класът се разделя на две групи, за да направи викторина за римляните. Всяка група обсъжда какво ни напомня днес за римляните и с помощта на учителя записва въпроси. Биха могли например да попитат за латински думи, които се използват и днес, римски сгради, основани градове или разкопки от римско време в областта.

Ако римляните не присъстват в района, от който са децата, включете във викторината друга култура, която е повлияла по-голяма част от Дунавския басейн, като например келтите или гърците.

Учебни резултати: Децата научават, че държавите в Дунавския басейн са свързани от общо минало и че нашите градове и села имат общи корени.

Информация на CD-ROM: Дунав ни свързва

Деятелност 6: Творчески проект Символът Дунав

В клас децата слушат част от музикално произведение, което е било вдъхновено от Дунав или друга река от Дунавския басейн (например „Вълните на Дунав“ („Valurile Dunării”) от Ивановичи, „На хубавия син Дунав” от Щраус или „Дунавско хоро” от Дико Илиев). Най-добре децата да носят музикални произведения или стихотворения.

Заедно те обсъждат дали знаят други произведения, в които присъства Дунав или някой от многото му притоци. Това може да е поп или детска песен.

На подготвени листове всяко дете оформя пощенска марка за страната си с образа на Дунав или друга река. После децата показват марките си в клас.

Река Дунав – важна за всички страни

Дунав и неговите притоци имат огромно символично значение за хората от дунавските държави.

Много столици от Дунавския басейн са на реки. Столиците на Сърбия, Унгария, Словакия и Австрия – Белград, Будапеща, Братислава и Виена – дори са разположени на самия Дунав. Някои сгради по реката са важни забележителности за селищата или държавите. Например такива са унгарският парламент в Будапеща, който е разположен директно на брега на Дунав, или железопътният мост в румънския град Черна вода. По времето на откриването си през 1895 г. той е бил най-дългият в света. Днес са останали само развалини. Дори постройки, на които само основите са останали до днес, могат да бъдат важни символи, например римският мост над Дунав, който е изобразен на герба на румънския град Дробета–Турну Северин.

Върху знамената на Република Молдова, Австрия и Германия е изобразена птица, която гнезди по Дунав – белоопашатият орел. Хералдическият символ на тези три държави се размножава в крайречните гори по Дунав. Сърбия и Румъния също имат орли в гербовете си, които биха могли да представляват белоопашатия орел. А пък в националния герб на Словения две вълнообразни линии символизират реките Сава и Драва.

Някои характерни места с културна значимост са свързани с Дунав – например Вахау, на север от Виена, където склоновете към Дунав са терасирани и засадени с лозя, или унгарското „Дунавско коляно“ с бившата кралска резиденция във Вишеград.

Дунав е от особено значение като място богато на природни забележителности. Атракция е сливането на различно оцветените води на Дунав и Ин в Пасау, Германия. Между Сърбия и Румъния е Казански пролом до Железни врата. В Хърватия се намира природният парк Копачки Рит, където гнездят много белоопашати орли и преминава

Унгарският парламент в Будапеща: една от забележителностите по Дунава

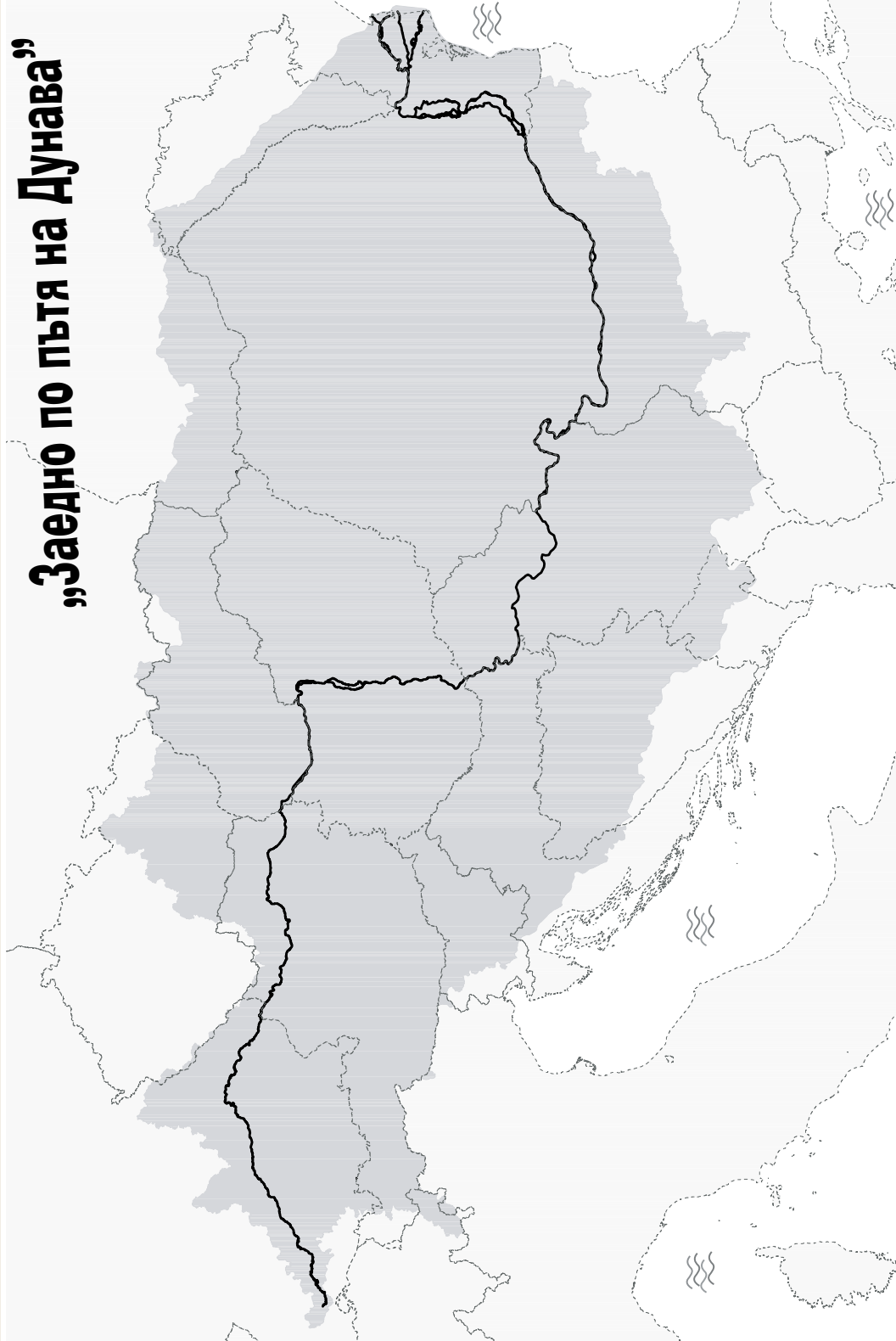
ранното развитие на над 40 вида риби. С многобройните си блата и редки пеликани делтата на Дунав е уникално местообитание. Обособяването на резервати и защитени райони като национални паркове по протежението на Дунав подчертава неговото изключително значение.

В някои градове по Дунав се произвеждат култури, които са типични за страната и имат огромно символично значение, например хмелът и пиперът. Хмелът е основна съставка при приготвянето на бира. Областта с най-големите хмелови насаждения се намира в Халертау, Германия, южно от Келхайм. Пиперът е важна част от унгарската кухня. Той се отглежда главно по Дунав, в областта около Калоша, южно от Будапеща. Пиперът, който бил внесен в Унгария от турците, е чудесен пример за разнообразието в Дунавския басейн. Наименованието на подправката „паприка“ произлиза от сръбски.

Особената връзка между хората и Дунав е отразена в много обичаи и традиции. В Улм например от 1545 г. може да се проследи обичаят „рибарско пробождане“. При него участниците са в малки лодки, наречени зилове, и с тъпи копия се опитват да се избутат едни други във водата. Който успее да не падне в Дунав, е победител.

Прегварителна информация

„Заедно по пътя на Дунава“

Credit: FLUVIUS, 2006

- ✓ Добавете информацията, която можете да картата, например имената на държавите по протежението на Дунав.
- ✓ В кое море се влива Дунав? Напишете името му на картата.
- ✓ Отбележете всички езици, които се говорят във вашата страна.
- ✓ На Дунав са разположени четирите столици Белград, Будапеща, Братислава и Виена. Отбележете ги заедно със столицата на вашата страна на картата.

Дунавски истории

Безопасни ли са дунавските граници?

Провинциите, завладени от римляните, са разположени по протежението на Дунав като перлена огърлица от запад на изток: Ретия, Норикум, Панония, Дакия, Мизия и Скития. Само римската провинция Дакия била на север от Дунав. За всички останали „Fluvius Danuvius” образувал най-северната граница. Това, което се разполагало от другата страна на тази граница, било „варварско” („barbaricum”).

„Лимес” означава граничен път или ивица. Между горното течение на Дунав и Рейн, които маркират границата запад – изток, римската външна граница преминава направо през сушата. През 83 г. император Дометиан започнал да строи удивителна каменна стена за защита на тази част от границата. Дори днес може да се видят следи от укрепената граница на територията на Южна Германия.

Дунав образува водната граница, която има много предимства пред каменната гранична стена: по-лесно се охранява и отбранява. Римският дунавски флот ежедневно патрулирал и войската можела лесно да се премества от един лагер в друг при атака от германски бойци. По горното течение на Дунав в провинция Ретия не е било особена трудност да се достигне другият бряг на още младата тясна река през бродове и плитчини. Ето защо „варварите” често атакували тук. Едно друго, съвсем различно

място, също било жертва на набези. Както може да се предположи, това ставало често през зимата, когато реката замръзвала, при извиващия се каньон на Железни врата. Тук римските пътни карти показват необикновено голяма концентрация на лагери, укрепени пътни постове и наблюдателни кули. Преди да се покачи нивото на водата при построяването на електрическата централа през 1972 г., можело да се наблюдава част от римски път, дълъг 210 м, с отсек от каменната стена в Казанския пролом. Тя била използвана от патрулиращите войници и най-вече за влачене на големите гребни римски лодки.

Надолу по течението в равнината по-скоро крепостите от римската страна, отколкото Дунав са били разделителна линия между Римската империя и териториите в Дакия. Тук бързо е била основана фериботна (лат. traiectum) връзка. Корабите и саловете можели да преминават без проблем. При ниски води от незапомнени времена е имало бродове и по време на замръзването на реката, което траело месеци, е било възможно преминаването на цели армии с техните подкрепления и коне. По тази причина даките, които живеели северно от Дунав, често нахлували и представлявали постоянна заплаха за римляните, докато не били победени през 106 г.

Миниатюрен многоетнически свят – Войводина

Някогашната „хлебна кошница”, наречена така заради селскостопанското си богатство, е разположена между реките Дунав и Тиса в Сърбия. Тя представлява равнинна област, където сушата и водата видимо се сливат. Съжителството на множество етнически групи с техните езици и култура тук има дълга история. Автономната област Войводина се състои от три области: Срем (римляните го наричали Сирмиум), Банат (която продължава в Румъния) и Бачка. Столицата е Нови Сад (на немски: „Нои Сад”; на унгарски: „Уйвидек”).

Снимка: Драган Босилич

Нови Сад: столицата на сръбската провинция Войводина е разположена на Дунав

До 1945 г. следните народности са живели тук:

- сърби
- унгарци
- немци („дунавски шваби”)
- българи
- гърци
- италианци
- французи
- испанци (каталани)
- хървати
- словаци
- власи (румънци)
- рутенци (украинци)
- босненци
- евреи
- шокице (православни хървати)
- бунъевици (сърби католици)
- роми
- синти

Освен това до XVIII век тук е имало и османски турци, които са играли важна политическа и културна роля.

Стари гетски игри по гунавските държави

На всяка река по целия Дунавски басейн живеят деца и всички те обичат да играят и днес толкова, колкото и в миналото. Някои игри, песни или стихчета се знаят само в ограничени райони. Други са се разпространили почти навсякъде в областта и се играят даже и днес. В малката колекция от

игри, които сме описали тук, има някои, които сме избрали, защото са директно свързани с Дунав или Черно море. Други ни бяха разказани от хора, които живеят някъде по Дунав или по неговите притоци.

Инструкциите за различните игри можете да намерите на CD-ROM.

Въведение	227
Цели, материали, организационни бележки	228
Дейност 1: По следите на гъжда	229
Дейност 2: Дъждът на груги места	230
Дейност 3: Количеството на валежите зависи от климата	231
Дейност 4: Където има планини, има гъжд и сняг	232
Дейност 5: Моделиране на Дунавския басейн	233
Дейност 6: Реките извираат там, където вали много	233
Дейност 7: Равнините – жадни за реки пространства	235
Дейност 8: Памет	236
Дейност 9: Водата се покачва	236
Дейност 10: Когато си до шия във вода ...? – Наводнения!	238
Дунавски истории	241

Водосборният басейн на река Дунав

5.2.

5.2. Водосборният басейн на река Дунав

За всяко нещо си има причина

Със своите 2780 м Дунав е втората по дължина река в Европа, след Волга. От Дунав в Черно море се вливат средно 6500 м³ вода в секунда. В редки случаи на изключително голямо пълноводие количеството, което се влива, може да бъде до три пъти по-голямо от посоченото. Голямата дължина и пълноводие на Дунав се дължат на огромната площ и спецификата на водосборния му басейн. Дунавският водосборен басейн, районът от който цялото количество дъждовна вода, което не се е изпарило, се влива в Дунав, е с площ 801 463 км².

Количеството на валежите в Дунавския басейн е неравномерно разпределено. На запад, в областта на атлантическия климат, то е много високо. На изток намалява поради континенталния климат. Югозападната част на водосборния басейн е повлияна от средиземноморския (илирийски) климат и поради близостта ѝ до Средиземно море събира голямо количество валежи през годината.

Една трета от водосборния басейн е планинска, останалата част е хълмиста или равнинна. Докато районът на черноморското крайбрежие е на морското равнище, в Алпите най-високите върхове на Дунавския басейн достигат около 4000 м. Нивото на валежите в планинските области в целия водосборен басейн е високо, независимо какъв е характерният климат в съответния район. В Алпите, Карпатите, Стара планина и Динарските планини годишното количество на валежите е над 2000 мм.

От тези планини с голямо количество на валежите (от дъжд и сняг) извира Дунав и неговите притоци и продължават към сухите низини. Около 300 реки от целия водосборен басейн вливат водата си в Дунав. Най-пълноводните реки са Сава, Тиса, Ин, Драва, Сирет, Велика Морава, Искър и други.

Цели:

Учениците научават:

- ✓ че голямото количество вода в река Дунав се сължи на валежите в целия водосборен басейн;
- ✓ че в целия водосборен басейн нивата на валежите са много различни;
- ✓ че съществуват различни видове климат;
- ✓ защо количеството на валежите в планините е толкова високо;
- ✓ за Дунавския басейн посредством моделиране с глина;
- ✓ да опознават планините и как Дунав и притоците му си проправят път през равнините;
- ✓ че реките носят вода в областите с ниско количество на валежите;
- ✓ имената и особеностите на реките в Дунавския басейн чрез игра;
- ✓ как се образуват наводненията;
- ✓ че ливадите и крайречните гори по протежението на реките поемат водите при наводнение и така допринасят за намаляване щетите от наводненията.

Материали:

Дејност 1: бутилка с тясно гърло, фуния със съответен диаметър, линијка или шивашки метър

Дејност 2: осем или повече листа А4, тиксо, моливи, карта на Дунав

Дејност 3: не се изискват материали

Дејност 4: карта на валежите в Дунавския басейн, карта на релефа в Дунавския басейн (гвете карти можете да намерите на CD-ROM)

Дејност 5: глина, подходяща основа за глинени модели, чаени лъжици, дебела и тњнка врњв, бјала хартија, ножица, карта на релефа на Дунавския басейн

Дејност 6: линијка или шивашки метър, син молив, гиаграмата на количеството валежи, направена в Дејност 2

Дејност 7: завършените глинени модели, гиаграмата на количеството валежи, направена в Дејност 2

Дејност 8: тњњк картон или хартија, ножица, цвeтни моливи или флумастри

Дејност 9: завършените глинени модели

Дејност 10: гве кофи, вода

Организационни бележки:

Продължителност: 3 учебни единици

Място на провеждане: класната стая, гворът на училището

Дејност 1: Експеримент

По следите на гръжга

На дъската са нарисувани вана и река, представяща Дунав. Децата се опитват да отгатнат колко вани, пълни с вода, съответстват на количеството вода, което се влива в Черно море всяка секунда (една вана има средна вместимост 200 литра). След като всеки се е опитал да отгатне, отговорът се написва на дъската: количеството вода, което се влива в Черно море, може да напълни 32 500 вани. За да се илюстрира това, се изчислява колко класни стаи могат да бъдат запълнени до тавана, за да поберат съответното количество от 6 500 м³ (6 500 000 литра) вода.

Децата дискутират откъде идва това количество вода в Дунав. Те научават, че голямото количество вода е паднало от небето като дъжд или сняг и е достигнало Дунав през реките на целия водосборен басейн.

Децата продължават, за да разберат колко вода пада на земята в техния район. Те изработват дъждомер, за да измерят количеството на валежите. Първо бутилката се оразмерява, така че количеството събрана вода да може да бъде отчетено в милиметри. Навън, на защитено от вятър място, например в училищния двор, се поставя разграфената бутилка така, че да не може да се обърне. Фуния с диаметър, съответстващ на този на бутилката, се прикрепва към нея, така че да не падне дори и при проливен дъжд. След като е ваяло, се записва нивото на дъждовната вода в бутилката (в милиметри). Обсъжда се резултатът. Децата си припомнят, че 1 милиметър от водата в бутилката съответства на 1 литър дъждовна вода на м².

Децата се опитват да отговорят на следните въпроси: Кога вали в техния район? През кой сезон количеството на дъжда е повече от средното и през кой сезон е по-малко? Какво е количеството на валежите през цялата година? На базата на отговорите на тези въпроси можете да продължите към следващата тема.

Учебни резултати: Децата добиват представа за това колко вода се стича към Дунав. Те правят връзка между водата в Дунав и местните валежи.

Валежите и Дунав

Всяка секунда средно 6500 м³ вода се вливат от Дунав в Черно море. Това количество вода съответства на 32 500 двесталитрови вани или на куб с дължина на страната от 18,7 км. Преди водата да достигне до Дунав през реките, тя пада от небето като дъжд или сняг в целия водосборен басейн.

Валежите се измерват в милиметри. Нивото

показва колко високо над земята би могла да достигне дъждовната вода, ако не се оттече или изпари. Годишно количество на валежите от 600 мм означава, че дъждът и снегът през цялата година биха изградили 60 см воден стълб над земната повърхност. Ако имаме 1 мм дъжд, това би означавало 1 литър вода на м².

Предварителна информация

Дейност 2: Работа по групи / дискусия

Дъждът на други места

Осем листа хартия формат А4 се залепват един за друг, така че да образуват ивица с дължина 2 метра. Тя се поставя вертикално на стената на класната стая, така че да достига точно до пода.

Децата се разделят по двойки. Всяка двойка си избира град в Дунавския басейн и отбелязва нивото на валежите (в милиметри) в този град на хартията. Те измерват разстоянието от пода и отбелязват съответното ниво с черта, като надписват наименованието на града и държавата. На картата на Дунав групичките намират града си и го показват на останалите деца. Пак там отбелязват и областите със сходни нива на валежите.

Учебни резултати: Децата научават, че количеството на валежите в Дунавския басейн варира. На някои места падат много големи количества валежи. Дори места, които са далече едно от друго, могат да имат сходни нива на валежите.

Валежите Варират

Годишното количество на валежите в Дунавския басейн варира между по-малко от 400 мм на черноморското крайбрежие и повече от 2000 мм

в планини като Карпатите и Алпите. Градовете имат различна годишна стойност на валежите според мястото им в Дунавския басейн:

Град	Количество валежи
Място на училището	
София (България)	563 мм
Мюнхен (Германия)	1009 мм
Дебрецен (Унгария)	565 мм
Сибиу (Румъния)	623 мм
Бърно (Чешка Република)	488 мм
Крайова (Румъния)	582 мм
Залцбург (Австрия)	1169 мм
Сулина (Румъния)	308 мм
Сараево (Босна и Херцеговина)	932 мм
Любляна (Словения)	1398 мм

Град	Количество валежи
Констанца (Румъния)	396 мм
Загреб (Хърватска)	891 мм
Сегед (Унгария)	495 мм
Клуж-Напока (Румъния)	548 мм
Грац (Австрия)	838 мм
Чернивци (Украйна)	661 мм
Виена (Австрия)	613 мм
Будапеща (Унгария)	518 мм
Галац (Румъния)	477 мм
Букурещ (Румъния)	628 мм
Белград (Сърбия)	690 мм

Предварителна информация

Дејност 3: Игра

Количеството на валежите зависи от климата

Децата слушат описанията на три вида климат, преобладаващ в Дунавскиот басейн. Когато някое дете реши, че знае какъв е доминиращиот климат в неговиот район, то се изправа, без да дава отговор. Чете се следниот текст:

- „Континенталниот климат дџжи наменованието си на думата континент. Този климат е основно повлиян од сушата, од континента.”
- „Илиријскиот климат, известен още како средиземноморски климат, е наречен на римската провинција Илирија. Той е повлиян од Средиземно море. Нај-многу валежи падаат през есента.”
- „Морскиот климат е наменован на морето. Този климат е нај-вече повлиян од Атлантическиот океан. Ветрове идваат предимно од морето, од запад или северозапад. Те носат големо количество дџжд.”
- „В областа на средиземноморскиот климат има дџлги периоди на хубаво време през лятото. Потова времето температурите самного високи. Средиземноморскиот климат е доминиращ климат во областите на реките Сава и Драва.”
- „Влијанието на Атлантическиот океан се изразува во тоа, че зимите не са толкова студени, а летата не са толкова горещи. Во областите на Дунавскиот басейн, кџдето доминира морскиот климат, производството на вино липсва или е многу малко. Дунав извира од район со морски климат.”
- „В континенталниот климат летата са дџлги, горещи и сухи. Зимите са многу студени и температурите могат да паднат до -20°C . Континенталниот климат е повлиян од континента. Во резултат на тоа вали многу малко. Този климат преобладава во централната и источна част на Дунавскиот басейн.”
- „Ако мястото, кџдето живеем, е високо во планините, климатџт основно се определа од надморската височина. На тези места вали повеќе, отколкото во сџседните равнини. Летата са прохладни и кратки. Зимите са дџлги и студени. Високите планини имаат *планински климат*.”

След како накрая всички деца са се изправили те извикваат заедно: „Там, кџдето живеем, климатџт е ...”

Учебни резултати: Децата осџзнаваат, че сџществуват различни видове климат во Дунавскиот басейн. Те причиславаат своја район кџм сџответниот климат.

Информација на CD-ROM: Климат и хидрологија

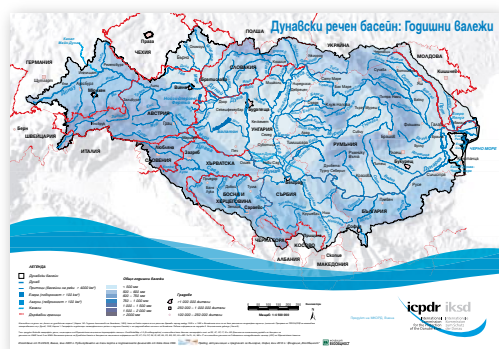
Дејност 4: Групова работа / дискусија

Където има планини, има дъжд и сняг

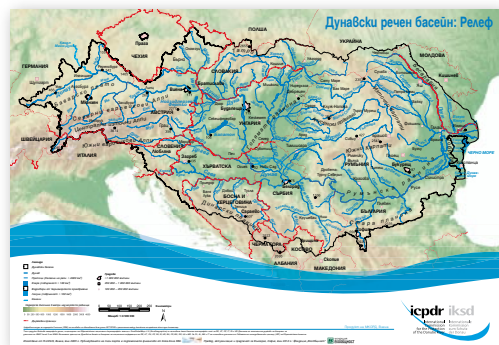
Децата наблюдават карта на количеството на валежите в Дунавския басейн. Те научават, че различните количества валежи са обозначени с различни цветове. Децата виждат, че количеството на дъжда и снега е различно на различните места.

Наблюдават се едновременно картата на валежите и карта на релефа в Дунавския басейн. Децата виждат, че количеството на валежите е особено високо в планините и ниско в равнинните части и речните долини. Заедно се обсъждат обяснения на този феномен. Обяснено е формирането на релефен дъжд.

Учебни резултати: В планините годишното количество на валежите е по-високо отколкото в равнините.

Карта на валежите

Карта на релефа

Ще намерите допълнителни карти за копиране на CD-ROM.

Релефен (или орографичен) дъжд

Освен климата, надморската височина има голямо значение за количеството на валежите. Валежите включват дъждовете и снеговалежите.

В Дунавския басейн валежите годишно са повече в планините отколкото в равнините.

Планините представляват бариера за въздушните потоци. Въздушните маси се струпват пред

тях и се отклоняват нагоре. Тъй като издигащият се въздух се охлажда, газообразната водна пара кондензира и формира облаци. Ако въздухът продължава да се охлажда, започва да вали дъжд. Заради начина, по който възниква, той се нарича релефен дъжд. По тази причина валежите са повече в планините на Дунавския басейн.

Прегварителна информация

Дейност 5: Творчески проект

Моделиране на Дунавския басейн

На групи от по четири децата правят глинен модел на Дунавския басейн въз основа на картата на релефа. На подходяща основа (например табли) те възпроизвеждат планините и речните долини във водосборния басейн на Дунав. Могат да бъдат използвани лъжици при моделиране на глината. В модела 1000 метра височина на планина ще съответстват на 1 см (ако има достатъчно глина, 1000 метра ще съответстват на 2 см). Използвайте картата на релефа като образец.

- Глетчерите в Алпите са представени от бяла хартия.
- Течението на Дунав от Шварцвалд до устието е очертано от конец.
- Притоците на Дунав са изобразени с тънки конци. Първо децата избират приток, който минава през техния район по посока на Дунав, и маркират течението му, след това очертават теченията на други притоци като Ин, Морава, Драва, Сава, Тиса, Велика Морава, Искър, Олт, Сирет или Прут.

Глинените модели на Дунавския басейн се оставят да изсъхнат и след това продължават да се използват в уроците за Дунав.

Учебни резултати: Дунав си проправя път между планините и след това тече на дълги разстояния през равнините. Реките извираят от планините, където вали много. Течението на Дунав и неговите притоци се влияе от планините и равнините в Дунавския басейн.

Дейност 6: Игра

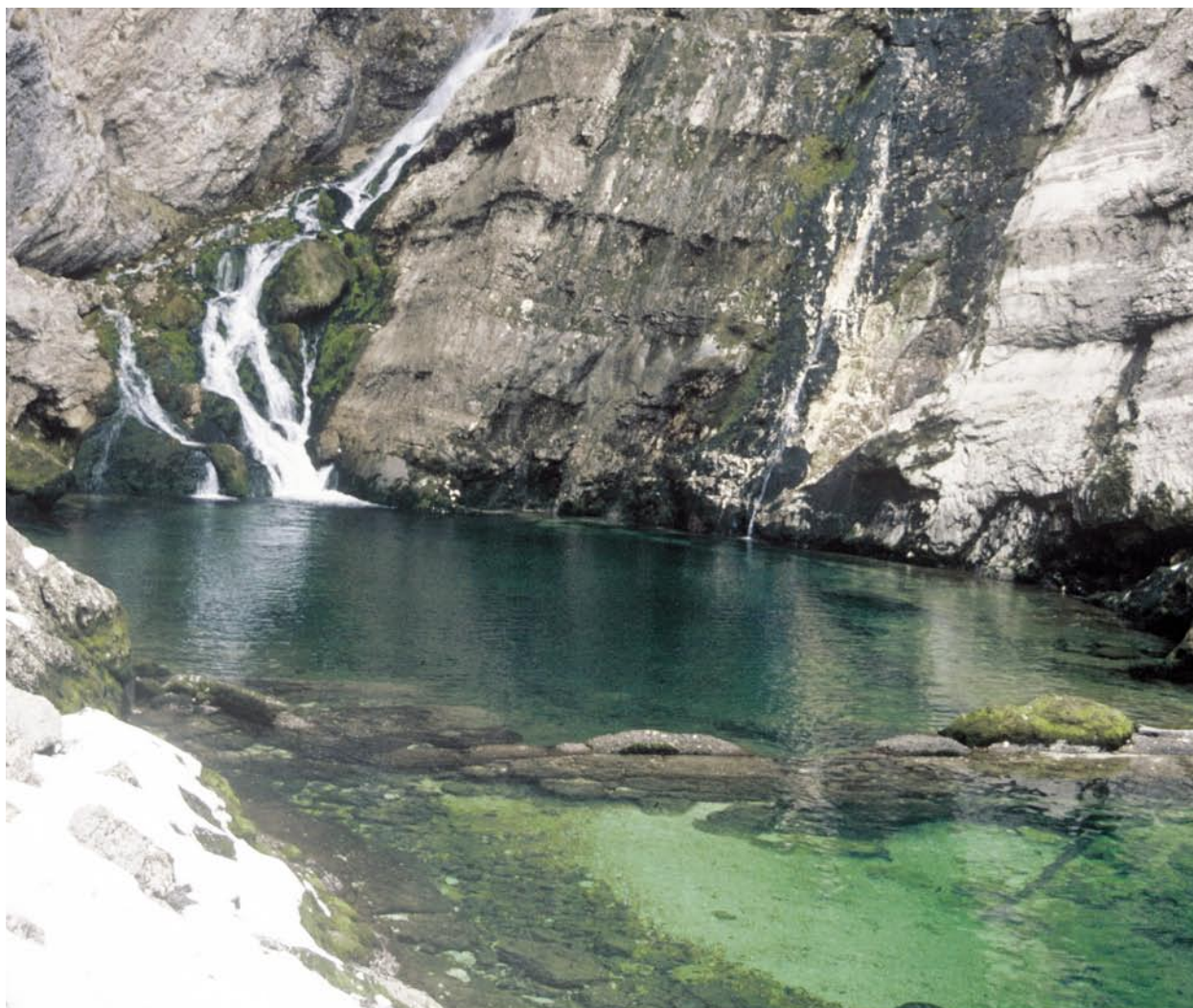
Реките извираят там, където вали много

Децата нанасят 2000 мм върху диаграмата на валежите (виж Дейност 2). Те научават, че годишното количество на валежите е именно с тази височина на някои места в Алпите и Карпатите. Става им също така ясно и че в тези области извираят притоци на Дунав като Ин, Тиса, Сирет и Прут. Имената на тези реки се нанасят на диаграмата на валежите със синьо.

Децата се опитват да отгатнат най-високото ниво на валежи в Дунавския басейн. Те научават, че количеството на валежите във водосборния басейн на горното течение на Драва, Сава и Купа може да достигне 3800 мм на година. Тази стойност не може да бъде нанесена на диаграмата. За да добият децата представа за количеството вода, което идва от валежите, 3,8-метровият стълб вода се сравнява с височината на класната стая.

Учебни резултати: Реките извираят от области, където количеството на валежите е високо. Най-големите притоци на Дунав извираят от места, където вали много дъжд или сняг.

Изворот на Сава: Сава извира от дъждовните Юлиански Алпи

снимка: Андрей

Много Валежи – големи реки

Във водосборния басейн на горното течение на Драва и Сава в Юлианските Алпи, както и в района на извиране на Купа, най-високото ниво на валежите може да възлезе на 3800 мм. Югозападно от Загреб Купа се влива в Сава.

Сава е притокът на Дунав, който носи най-много вода. Тя извира в Словения, прекосява Хърватска, след това формира границата между Хърватска и Босна и Херцеговина и тече през Сърбия. При Белград тя влива в Дунав през устието си средно 1564 м³ вода в секунда. Поради това около 1/4 от водата, която се влива в Черно море от Дунав, идва от Сава. Драва носи средно 577 м³ вода. Тя е четвъртият по големина приток на Дунав по отно-

снимка: Мартин Шнајберг-Якоби

Сава: променлива и пълноводна

шение на обема, който се влива. На националния флаг на Словения реките Сава и Драва са изобразе-

ни с две вълнообразни линии.

Със среден приток съответно от 794 и 735 м³ вода за секунда, Тиса и Ин заемат второ и трето място по отношение на вливаните обеми сред всички притоци на Дунав.

Прегварителна информация

Дейност 7: Групова работа / дискусия

Равнините – жадни за реки пространства

Децата вземат глинените си модели и научават за сухите равнини.

Избира се град в една от равнините на Дунавския басейн с ниска стойност на валежите. Едно дете отбелязва годишното количество на валежите на валежната диаграма. Второ дете открива мястото на картата. Другите деца правят същото за други градове.

Учебни резултати: Дунав и други големи реки текат през области, където има ниско количество на валежите. Из Дунавския басейн има места, където количеството на валежите е ниско. Независимо от това, поради местоположението си в близост до големи реки или до море, те са силно повлияни от водата.

Годишно количество на валежите

Реките извираат от планински райони с висока стойност на валежите и често текат през низини с ниско количество на валежите. Унгарската равнина в центъра на Дунавския басейн, водосборният басейн на Чешка Морава, Виенският басейн, долината на Велика Морава, планинските части на Трансилвания и областта в долното течение на Дунав имат ниски нива на валежите. Областите на черноморското крайбрежие източно от Силистра и Галац са особено сухи.

снимка: Национален парк Нойдирлер Зеес-Зеевицкен

Малката равнина: топла и суха през лятото

Бърно (Чешка Република)	488 мм на приток на Морава
Виена (Австрия)	613 мм във Виенския басейн и на Дунав
Будапеща (Унгария)	518 мм в Унгарската равнина и на Дунав
Сегет (Унгария)	495 мм в Унгарската равнина и на Тиса
Крайова (Румъния)	582 мм в Кампия Романа на река Джиу
Букурещ (Румъния)	628 мм в Кампия Романа
Галац (Румъния)	477 мм на Дунав
Сулина (Румъния)	308 мм на устието на Дунав към Черно море
Констанца (Румъния)	396 мм на черноморското крайбрежие
Клуж-Напока (Румъния)	548 мм в Трансилванските Алпи
Сибиу (Румъния)	623 мм в Трансилванските Алпи

Предварителна информация

Дейност 8: Игра

Памет

Децата правят карти за играта „Памет“. Обект на играта са реките от Дунавския басейн. Децата избират реки от тяхната страна или – при желание – включват допълнително и други познати им дунавски притоци.

От тънък картон или хартия се изрязват по 2 карти за всяка избрана река. Децата последователно разсъждават относно произхода на името на всяка река, мястото, откъдето извира, начина, по който тече – кое я прави уникална и кое я уврежда. На подготвените за всяка река 2 карти се изписва името на реката и символно се представят нейни специфични характеристики. Допълнително подадена от учителя информация би могла да помогне на децата да нарисуват по-добри картинки за всяка река.

Играта се играе като картите се разбъркват и се нареждат с гърба нагоре (т.е. със страната, на която няма текст). Всяко дете последователно обръща 2 избрани от него карти. Ако картите изобразяват една и съща река, се връщат на местата си с лицевата страна нагоре и играчът печели 1 точка. Ако са различни – се връщат обратно с гърба нагоре. Целта на играта е децата да запомнят коя карта къде се намира и да обърнат 2 еднакви карти, когато са на ход. Печели играчът, събрал най-много точки.

Учебни резултати: Научават се имената и специфични особености на големи реки.

снимка: Антон Форуер

Лех

снимка: Бела Золка

Туца

снимка: КХБК/Марк Фаландър

Прум

Дейност 9: Работа по групи / дискусия

Вогата се покачва

Децата се групират по четири и разсъждават за поток или река в техния район. Заедно те обсъждат следните въпроси:

Дали реката или потокът винаги носят едно и също количество вода? Дали нивото на водата е високо или ниско в момента? Кога водата е много? Кога водата е малко? Групите докладват една на друга. Учителят обяснява, че има пълноводие и маловодие.

Децата изказват предположения какво количество вода тече надолу по Дунав през периодите на пълноводие. Научават, че то може да бъде почти десет пъти повече отколкото при маловодие. Децата вземат техните глинени модели на

Дунавския басейн. С моделите пред тях, те обсъждат как възникват наводнения и пълноводията в Дунав. На децата им става ясно, че по-продължителният и обилен валеж води до пълноводие в реките и Дунав.

Колкото по-голяма е областта, в която вали, толкова по-голямо количество вода попада в реките и Дунав.

За да визуализират това, децата си представят градински маркуч. Ако пуснете силна струя и го насочите в една точка, например зеленчукова леха, водата вече не се просмуква в почвата. Колкото повече поливате това място, толкова повече вода се събира на повърхността. Водата, която не се просмуква, отива директно към потоците и реките, където тя може да предизвика пълноводие.

Учебни резултати: Количеството на водата в реката може силно да се променя. Нивото на водата в реката е зависимо от интензивността и продължителността на валежите във водосборната зона. При по-голяма област на валежите във водосборната зона нивото на притока е по-голямо.

Промени в нивото на Дунав

Нивото на водата в реката се променя. Малкото валежи или липсата на такива във водосбор-

ната област води до маловодие. Много валежи повишават нивото на водата.

снимка: Бела Зюка

Промени във водното равнище: през есента почти няма вода при Тейфошигет в Унгария

През периодите на маловодие количеството на водата, която се влива в Черно море от Дунав, е 1610 м³/сек. По време на пълноводие това количество е 15 540 м³/сек. До момента на вливането на Морава в Дунав, последният е силно повлиян от алпийските глетчери. В горното си течение Дунав достига най-висок месечен дебит през юли; нивото на водата е най-ниско през зимните месеци януари и февруари.

В средното течение на Дунав нивото на водата е най-високо в началото на лятото. По течението надолу от устията на Сава и Тиса, нивото на Дунав се покачва дори преди лятото, защото снегът в Динарските планини и Карпатите започва да се топи по-рано, отколкото в Алпите.

снимка: Бела Зюка

В Унгария: реките имат най-много вода през лятото

Благодарение на обширната и разнородна водосборна област в Дунав има достатъчно вода за корабоплаване през цялата година. В Будапеща и надолу по течението реката замръзва относително често през януари и февруари. В резултат на това ледената бариера може да предизвика наводнения през пролетта.

Предварителна информация

Дејност 10: Дејности на открито

Когато си до шия във вода ...? – Наводнения!

Децата се опитват да разберат какво общо има между следните животни:

Шаран
Земеродно рибарче
Речен дъждосвирец

Отговор: и трите животни се нуждаят от наводненията, за да съществуват. Децата описват собствения си опит от наводнения. Заедно те обсъждат как хората могат да се предпазят от тях. Акцентът е върху следните въпроси:

- Съществуват ли места, защитени от наводнения?
- Необходимо ли е всичко да бъде защитено от наводнения?
- Какво могат да направят хората, така че наводненията и пораженията от тях да не са толкова големи?

В училищния двор или пред училището едновременно се изливат две кофи вода върху почва, където водата може да се просмуче. Едната кофа се излива много бързо, другата – бавно. Там, където кофата е излята бързо, може да се наблюдава малко наводнение. И обратното – водата от кофата, която е излята бавно, има време да се просмуче. Децата виждат, че ако водата може да бъде задържана и струята се намали, наводнението е по-безобидно. Те обсъждат как например гора във водосборния басейн може да предотврати бързото оттичане на вода в реките. Още две кофи се изливат: едната в открито пространство, така че водата да може да се разпръсне, а другата – в стеснено място, например канал, направен от две дъски. Може да се види, че там, където водата има пространство да тече, тя се разлива и водното ниво е по-ниско. Същото количество вода в стеснен участък води до по-високо ниво на водата.

Децата виждат, че ако реката има пространство да се разлее, наводненията са по-безопасни. Те обсъждат къде реките могат да се разлеят, без да предизвикат щети.

Учебни резултати: Наводненията са природни явления. Някои животни се нуждаят от тях, за да оцелеят. Някои места са защитени от наводнения. Горите и ливадите не се увреждат от наводнения и не е нужно да се защитават от тях. Запазени като заливни територии, те осигуряват пространство на прииждащите реки. От хората зависи да намалят разрушенията от наводненията, като оставят на реките достатъчно място.

Наводнения

Наводненията са част от природната динамика на реките. Много животни и растения се нуждаят от наводнения. Някои риби като шарана хвърлят хайвера си в наводнените ливади. На земеродното рибарче са му необходими стръмни речни брегове за гнездовите дупки. Речният дъждосвирец, от друга страна, се нуждае от чакълести островчета без растителност, за да се размножава. Неговите яйца са трудно различими от малките камъчета. Стръмните речни брегове и чакълестите островчета се образуват по реките в резултат на наводнения.

Наводненията не представляват заплаха за всички територии. За дейности, за които наводненията са особено опустошителни, хората могат да избират защитени от наводнения места. Прилагането на различни форми на земеползване може да ограничи щетите от наводнения. Влажните ливади или заливните гори край реката не се увреждат от наводнения, за разлика от слънчогледовите и

картофените насаждения.

Чрез своята дейност хората могат да повлияят върху щетите от наводненията. Ако във водосборния басейн на река има гори, голяма част от дъждовната вода се изпарява и се просмуква, освен ако почвата не е вече наситена. Ако пък има земеделски земи във водосборния басейн, голямо количество от дъждовната вода се оттича директно в реките. Селата и градовете могат да бъдат защитени от диги, въпреки че в откритите терени на реката би трябвало да ѝ се осигури пространство. Ръкавите, извивките, чакълът, пясъчните брегове и бреговата растителност забавят скоростта на течението и така прииждащата вода се разпростиранява по-бавно. Ако има ливади или гори в съседство с реката, прииждащата вода може да се разлее, без да предизвика щети. В резултат на това нивото на водата в реката се понижава и опасността за хората от наводнение намалява.

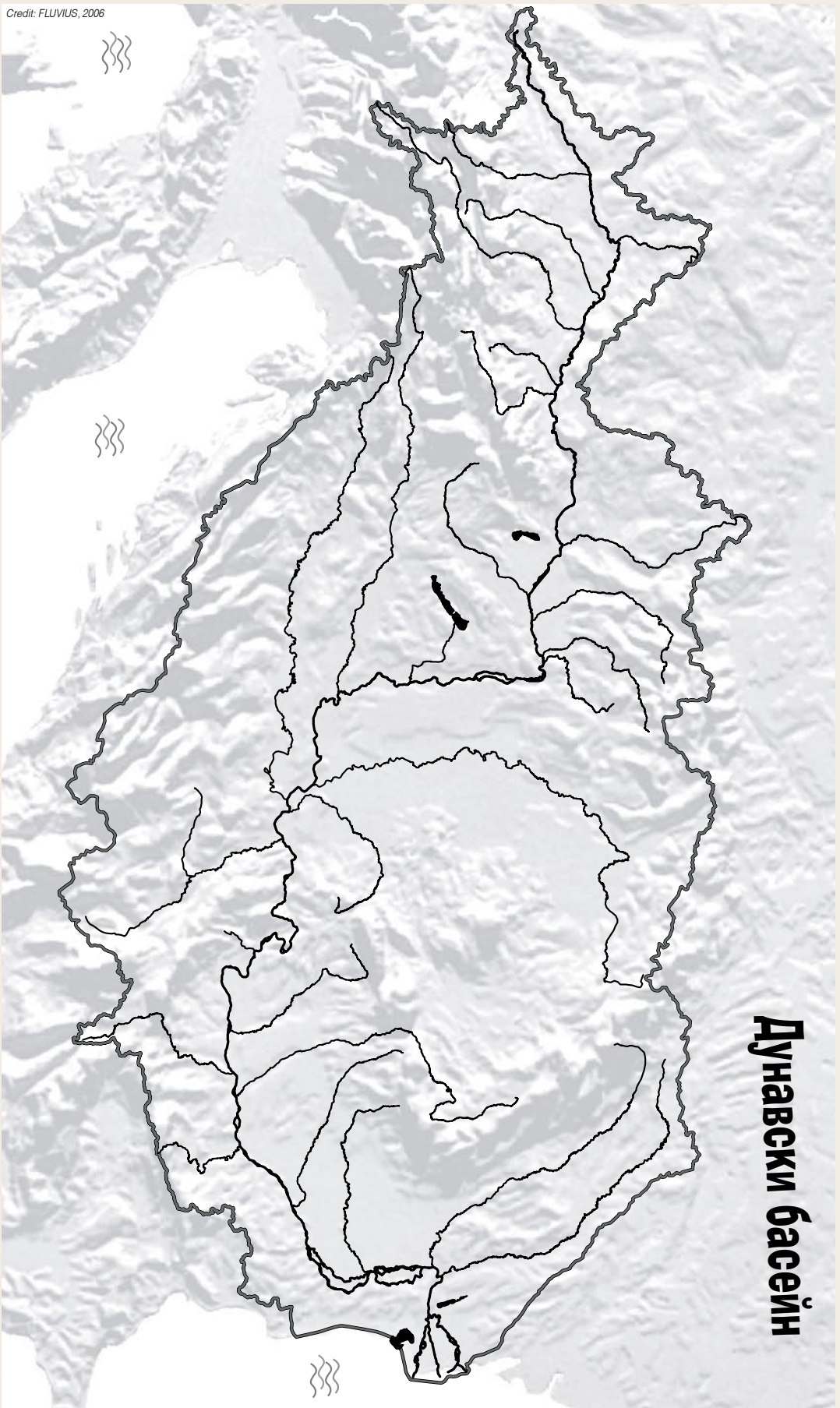
снимка: Сдружение „Дицелфрайф“, Австрия / Герхард Нойхаузер

Близко до Морава

В Словакия: Когато приижда, реката може да се разлее по съседните тревни площи

Предварителна информация

Дунавски басейн

- ✓ Можете ли да откриете павициите в Дунавски басейн? Отбележете Алпите и гъбовидните Карпати, а на юг – Стара павица, и Динарските павици.
- ✓ Отбележете Дунавската равнина в Унгария, Румъния и България.
- ✓ Открийте реките, които си спомнете и ги отбележете. Например Ин, Драва, Сава и Тиса или Искър, Прут и Сирет.

Дунавски истории

Дунав като връзка за по-ранните култури: траките

Тракийските племена се заселили в югоизточната част на Балканите (България, Румъния, североизточна Гърция и северозападна Турция) между седмото хилядолетие пр.н.е. и втори век от новата ера.

Областта Влахия и българската част на Дунав, сърцето на „Тракийската империя“, оформили типична транзитна област. Хората, живеещи там, се развили и усъвършенствали в търговския и културен обмен с великите цивилизации на античността: гърци, перси, келти, римляни, скити и египтяни. Резултатът бил майсторство в занаятите, религия с характерни обреди за плодородие и митологични фигури като Орфей и други.

Херодот нарича траките „най-многобройният народ след индийците“. Езиково и културно те формират общност, но политически били разделени на много племенни общности, малки царства и нетрайни военни съюзи. Долното течение на Дунав образува най-северната гранична област на техните територии. По средното течение на Дунав тракийските племена граничат с Панония на Дунавския басейн и Далмация в областта на Сава – Драва. Омир първи използва името Тракия. Той нарича тази област „родина на бързите жребци“, „майка на овцата“, където живеят войнствени племена, „копиеносци“ и „водачи на колесни-

ци“. Доколкото е известно днес, тракийските племена не са имали собствена азбука, което е една от причините те да потънат в заборава за толкова дълго.

По долното течение на Дунав при Черна вода (Румъния) е открито, че 4000 г. пр. н.е. хората могли да обработват златото в бижута, да пекат глина и да я декорират със сребърен графит и червена и жълта охра. Тук е открита скулптурата „Мислещата жена“, която е била създадена пет хилядолетия преди Христа и свидетелства за това, че е имало развито селище на долното течение на Дунав още 2000 години преди да се установи микенската (гръцка) култура.

Най-старото златно съкровище в света (4200 до 4500 г. пр.н.е.) е открито във Варна, на Черно море, на около 100 км от Дунав в днешна България. То се състои от около 2000 различни предмета, основно бижута, с общо тегло 5,5 кг. Днес можем да изразим възхищението си от съкровището във Варненския археологически музей.

Както показва този кратък шрих на ранната човешка история, хората са изпитвали потребност да изобразят своите представи чрез фигури още от дълбока древност. След като децата са изучили този ранен скулптурен образец, те могат да направят свои собствени скулптури от глина или да издялкат скулптури от Итонг блокчета.

Смесване на езиците по Дунав

Писателят Елиас Канети (1905 – 1994) е роден в българския град Русе на Дунав (описан в неговия автобиографичен роман „Освободеният език“ под турското си име Русчук), където е живял до 16-годишна възраст. Следното описание (взето от „Освободеният език“) характеризира многоетническата смесица, която изгражда Дунавския басейн до наши дни:

„Русчук на долното течение на Дунав, където съм се появил на бял свят, беше чудесен град за едно дете и ако кажа, че той е в България, ще дам неадекватна представа за него, защото там живеят хора от най-различен произход. В един и същи ден може да чуете седем или осем езика. Освен многото българи, които често идваха от

околностите, имаше също много турци, които живееха в свой квартал, който граничеше с ... нас. Имаше също гърци, албанци, арменци, цигани (роми и синти). От другия бряг идваха румънци. Понякога имаше руснаци.”

Предложение: Кой са думите за „дете“, „вода“ или „училище“ в дунавските езици? С помощта на речници съставете списък от думи, които са важни за децата и са свързани с Дунав, на някои от съседните езици. Залепете го на таблото на Дунав. Опитайте заедно да ги произнесете или упражнявайте чужди азбуки.

Речников списък с думите „дете“, „вода“ и „река“ може да намерите на CD-ROM.

